VÅRDCENTRALS-PATRULLEN

BÄTTRE PRIMÄRVÅRD FÖR ALLA SENIORER

SPF SENIORERNA

Innehåll:

Vad är Vårdcentralspatrullen? 4
SPF Seniorerna om äldrevårdsmottagningar 5
Varför ska jag delta i en Vårdcentralspatrull? 6
Bra äldrevård gör skillnad 7
Hur kan en granskning av vårdcentralerna gå till? 8
Vilka resurser behövs? 9
Att tänka på innan ni sätter igång 9
Ska vi kontakta lokaltidningen? 9
Så här gjorde vi – tips från SPF Jönköping 11
Vårdcentralspatrullen – en översikt 12
Tips och råd för genomförandet 13
Bilagor 15

Vad är Vårdcentrals-patrullen?

Många vårdcentraler brister idag när det gäller vård och mottagande av äldre patienter. Samtidigt vet vi att andelen invånare över 80 år ökar mycket kraftigt de kommande 10 åren. En vård som är anpassad för äldres vårdbehov är avgörande, inte bara för den äldres hälsa och livskvalitet, utan också för vår framtida gemensamma välfärd.

SPF Seniorernas ståndpunkt är att alla vårdcentraler ska ha en integrerad äldrevårdsmottagning med ett tydligt fokus på äldres vårdbehov. En primärvård rustad för äldre patienter innebär omfattande vinster; medicinskt, ekonomiskt och inte minst mänskligt.

Syftet med SPF Seniorernas Vårdcentralspatrull är att granska, uppmärksamma och påverka vårdcentralerna i länet eller regionen. Som deltagare i granskningen gör du en mycket angelägen insats för att förbättra vårdcentralernas bemötande av seniora patienter och den vård som ges till äldre.

Undersökningen kan omfatta alla vårdcentraler i ett län eller region. Där det passar bättre kan granskningen begränsas till vårdcentraler inom delar av regionen, kanske en viss kommun. Målet är att Vårdcentralspatrullen ska leda till konkreta förbättringar av vårdcentralernas äldresjukvård och bemötande av seniora patienter.

SPF Seniorerna Jönköpingsdistriktet har i samverkan med PRO, SKPF Pensionärerna och RPG genomfört en granskning av vårdcentralerna i sitt län med mycket goda resultat. Granskningen har lett till att fler vårdcentraler i länet nu har ett tydligare fokus på äldre. De vårdcentraler som fick sämst resultat i undersökningen har sedan dess genomfört betydande förbättringar i linje med patrullens förslag. På sidan 11 kan du läsa mer om granskningen i Jönköping.

SPF Seniorerna uppmanar fler distrikt och föreningar att genomföra en Vårdcentralspatrull. I denna skrift beskrivs hur upplägget kan se ut. I bilagorna finns fakta, tips och råd samt ett komplett granskningsprotokoll som behövs för själva undersökningen. Det finns också vägledning och tips på hur man kommunicerar resultaten för att skapa uppmärksamhet och få effekt.

Vårdcentralspatrullen består av:

1. En undersökning av vårdcentralernas äldresjukvård.
2. Information om resultat och slutsatser till beslutsfattare, allmänhet och media. Vad fungerar och vad bör förbättras? Hur?
3. Uppföljning av aktiviteten. Blev det någon förbättring?

SPF Seniorerna om äldrevårdsmottagningar

På SPF Seniorernas kongress 2017 bifölls en motion från Jönköpingsdistriktet om att alla över 75 år ska få möjlighet att bli inskrivna i en äldrevårdsmottagning. SPF Seniorerna föreslår att alla vårdcentraler ska inrätta en äldrevårdsmottagning som en integrerad del av verksamheten.

En äldrevårdsmottagning bör erbjuda:

- inskrivning för den som önskar där patienten får kontaktuppgifter till äldrevårdssköterska
- möjlighet att snabbt och enkelt få kontakt – utan knappval och telefonsvarssystem
- möjlighet att listas hos läkare/äldrevårdssköterska
- lätt att få tid hos läkare/egen sjuksköterska
- en äldrevårdssköterska som samordnar och koordinerar vården och ger information till patient och anhöriga
- hembesök vid behov
- regelbundna kallelser

”Genom enkel tillgänglighet och god kontinuitet för de sjukaste äldre skapas helhetssyn i vården och ökad trygghet för patient och anhöriga” skriver Jönköpingsdistriktet i motionen.

SPF Seniorernas ståndpunkt är att äldrevårdscentraler är ett bra vårdkoncept som idag förekommer i för liten utsträckning: ”Framförallt handlar det om att prioritera det förebyggande hälsoarbetet för att därmed kunna minska vårdbehoven för den enskilde. Äldre har ofta en komplex medicinsk bild och behöver bemötas av personer som både har intresse och kunnighet. Äldrevårdscentraler stärker och ökar patienternas tillgång till relevant hälso- och sjukvård, specialistkompetenser samt kontinuiteten i kontakten med personal.”

De enskilda vårdcentralerna avgör till stor del själva hur verksamheten ska organiseras och om äldrevårdsmottagningar ska inrättas. Samtidigt vet vi att sådana satsningar gör stor skillnad för äldre patienter. Det är därför viktigt att vi seniorer driver på så att fler vårdcentraler får äldrevårdsmottagningar.

Varför ska jag delta i en Vårdcentralspatrull?

Det finns få saker som skapar så mycket lidande hos en människa som sjukdom, smärta och oro för hälsan. Som äldre är vi också mer utsatta för hälsobekymmer. Det kan vara svårt att överblicka vårdsituationen och orka driva på och ställa krav på utredningar eller behandlingar. Vi blir lätt beroende av att någon samordnar och följer upp medicinering och insatser. När vi får större vårdbehov är det extra viktigt att vi kan känna oss trygga och slippa oroa oss för att inte få rätt vård i tid.

En fungerande primärvård för äldre innebär också betydande besparingar och medicinska fördelar. Med en primärvård där den äldre känner sig trygg och säker på att få rätt vård i tid, skulle en mycket stor del av akutbesöken och sjukhusvistelserna kunna undvikas. Belastningen på akutmottagningarna är ofta stor och en äldre patient som söker för icke akuta tillstånd kan få vänta mycket länge på vård, vilket i sin tur innebär risk för uttorkning, utmattning och onödiga infektionssmittor.

Ett akutbesök är också mycket kostsamt för samhället jämfört med om besöket hade kunnat ske i öppenvården (detta berörs i bilagorna). En fungerande primärvård innebär alltså en mer effektiv användning av samhällets resurser, vilket ger både mänskliga och ekonomiska vinster. SPF Seniorernas Vårdcentralspatrull är en mycket viktig insats som kan påverka och förbättra vården, samt ge patienter och allmänhet viktig information om hur primärvården fungerar för äldre. Vårdcentralspatrullens granskning av vården kan leda till förbättringar som gynnar hela samhället.

Rosenhälsan i Huskvarna fick toppbetyg i Jönköpingsdistriktets vårdcentralsgranskning 2017. Så här beskriver de varför Rosenhälsan lyckats så bra:

- Lättillgängligt på alla nivåer. De äldre har ett direktnummer och behöver inte gå via något talsvarssystem.
- De äldre ska känna sig trygga och väl omhändertagna när de kommer.
- Alla har en fast vårdkontakt och får träffa samma läkare eller sjuksköterska vid nästan varje vårdtillfälle.
- Viktigt att vårdgivare har ett helhetsperspektiv och ser hela människan – inte bara diagnosen.
- Gott samarbete med kommunens hemsjukvård.
- Egna sjukgymnaster som arbetar förebyggande med t.ex. balansträning.
- Efter varje besök får den äldre en uppdaterad läkemedelslista och en blankett som beskriver vad besöket resulterade i, eventuella förändringar i medicinering samt hur planen framåt ser ut.

Bra äldrevård gör skillnad

Runt om i landet finns det exempel på vårdcentraler som aktivt jobbar för att på bästa sätt bygga upp en fungerande mottagning och vård av de äldre patienterna. Och det gör skillnad! Att få känna sig i goda händer skapar bättre hälsa, ökad trygghet och minskad oro. En tillgänglig och god vård i tid är en viktig förutsättning för hälsa och livskvalitet.

Vårdcentralspatrullen kan också bidra till en förbättrad situation för anhöriga. Att vara anhörig till någon med stort vårdbehov är ofta påfrestande och tungt, och om vården och vårdsituationen upplevs som osäker skapas mycket onödig oro och stress för ens partner och andra anhöriga. Att veta att det finns någon – en fast vårdkontakt – som har helhetssyn och som man kan vända sig till med frågor ger större trygghet och mindre utsatthet. Som anhörig vill man vara informerad och delaktig i vården, men också känna sig trygg med att samarbetet och koordineringen mellan olika vårdgivare fungerar. Det finns flera myndigheter som har i uppdrag att granska och utveckla vården, utifrån de regler och lagar som finns. Det är bra, men det behövs också granskning och inspel från patienter och deras anhöriga. Seniorer som vill förbättra äldrevården och samtidigt känna trygghet med att systemet fungerar den dag de själva har ökat behov, kan göra stor skillnad genom att delta i SPF Seniorernas Vårdcentralspatrull.

Den granskning av länets vårdcentraler som SPF Seniorerna Jönköpingsdistriktet medverkade i 2017 var mycket framgångsrik. Granskningen uppmärksammades i flera medier och har lett till betydande förbättringar på flera håll. Läs mer i intervjun med distriktsordförande Kjell Lindström på sidan 11.

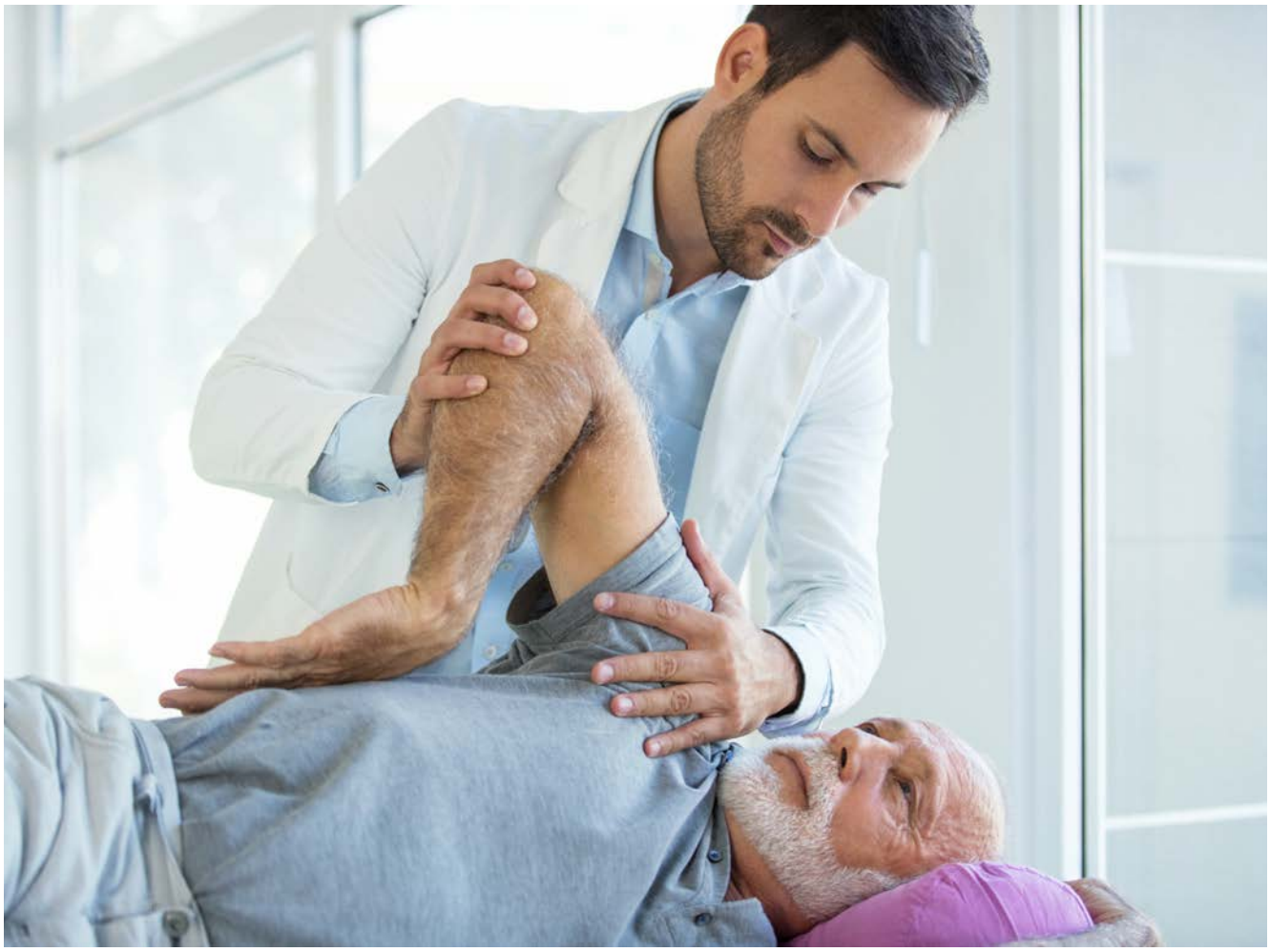

Hur kan en granskning av vårdcentralerna gå till?

Varje Vårdcentralspatrull kan själva avgöra vilken inriktning granskningen ska ha och vilka som ska intervjuas. Undersökningen kan omfatta enhetschefer på respektive vårdcentral, men också ansvarig tjänsteman/politiker på landstinget. Det här är områden som kan omfattas av granskningen:

- den fysiska miljön (parkering, entrén, reception, väntrummets utformning)
- finns äldrevårdsmottagning eller annan riktad satsning
- enkel tillgänglighet för äldre med exempelvis eget telefonnummer direkt till sjuksköterska
- tillgänglighet till läkartid inom viss tid
- möjlighet till listning hos husläkare eller sjuksköterska
- kontinuitet
- geriatrisk kompetens
- förebyggande insatser
- läkemedelsgenomgångar
- vårdplanering och samverkan med andra vårdinstanser
- uppföljning av information

SPF Seniorerna har utformat ett komplett granskningsprotokoll som är färdigt att använda. Protokollet kan justeras så att det passar ert upplägg. Protokollet och samtliga övriga bilagor finns på SPF Seniorernas intranät, ni kan också kontakta förbundskansliet.

Har vårdcentralen en enkel tillgänglighet med exempelvis eget telefonnummer direkt till sjuksköterska?

”Det är viktigt att ha en öppen och rak dialog med samtliga inblandade aktörer. ”

Vilka resurser behövs?

En framgångsrik Vårdcentralspatrull kräver inte mer än ett tillräckligt antal engagerade medlemmar. Om granskningen ska ske på landstingsnivå och omfatta alla vårdcentraler, bör ni se till att vara tillräckligt många så att ni klarar att genomföra det antal besök som krävs. De färdiga protokoll och checklistor som finns för nedladdning gör det enkelt att komma igång. De som vill delta behöver avsätta viss tid för att planera och genomföra undersökningen samt sammanställa och kommunicera resultatet.

Att tänka på innan ni sätter igång

Studera frågeprotokollet och läs igenom de checklistor och tips som finns att ladda ner. Planera hur undersökningen ska genomföras och hur ni vill följa upp granskningen. Ta kontakt med vårdcentralerna i god tid, berätta vilka ni är och om syftet med ert besök.

Ska vi kontakta lokaltidningen?

Media är ofta intresserade av att rapportera om granskningar av vården. Publicitet och uppmärksamhet ger stöd åt era synpunkter och kan skynda på en förändring. Det är bra att redan innan ni sätter i gång fundera på hur ni ska använda er av media.

För fler tips om hur ni kan påverka via media, se bilagorna till denna skrift.

Krav på gratis mammografi – även för äldre kvinnor

På onsdag ska riksdagen besluta om avgiftsfri mammografiscreening för alla kvinnor mellan 40 och 74 år. Men flera oppositionspartier och även pensionärsorganisationen SPF Seniorerna vill gå längre och ta bort den övre åldersgränsen.

– Den är åldersdiskriminerande. De ekonomiskt mest utsatta garantipensionärerna straffas dessutom med avgiften, säger Stina Nordström, biträdande generalsekreterare i SPF Seniorerna.

I dag är det bara några få landsting, däribland Stockholm, Sörmland och Östergötland, som har avgiftsfri mammografiscreening där kvinnor kallas till kontroller.

Bröstcancer är den vanligaste cancerformen bland kvinnor och

> *Det är en cancertyp där risken ökar med åldern*

Stina Nordström, biträdande generalsekreterare i SPF

undersökningen är förstås till för att upptäcka en tumör så tidigt som möjligt.

För att stärka kvinnors hälsa och skapa en mer jämlik vård vill nu regeringen att landstingen inför kontrollerna över hela landet redan från och med juli i år. Undersökningen ska vara avgiftsfri för att öka deltagandet i ekonomiskt svaga grupper, heter det också i propositionen.

Men samtidigt har S-MP-regeringen satt en skarp övre åldersgräns på 74 år. Alla över den åldern kan begära screening men får då betala för det. Det kostar mellan 80 och 200 kr i de olika landstingen.

– Screeningen är bra, men åldersgränsen är stötande. Den innebär att man exkluderar var femte kvinna som drabbas av bröstcancer. Det är en cancertyp där risken ökar med åldern, och gruppen kvinnor över 74 år som får diagnosen är så stor. Hur man kan förvägra dem den här rättigheten är obegripligt och så typiskt för den åldersdiskriminering som finns, påpekar Stina Nordström.

Hon menar också att förslaget går emot regeringens tal om att stötta de ekonomiskt svagaste grupperna i samhället.

– Det kan knappast vara någon kvinnor är bland samhällets mest utsatta grupper ekonomiskt. Så varför ska just den gruppen exkluderas från reformen? I det här fallet skjuter regeringen sig själv i foten. Till och med i USA är det gratis för alla kvinnor, säger Stina Nordström.

> *I gruppen 40 – 74 år finns en hälsovinst, men för de som är äldre är den inte dokumenterad.*

Arvid Widenlou Nordmark, enhetschef på Socialstyrelsen.

Från regeringshåll vill man inte svara på den frågan utan hänvisar till Socialstyrelsen som tagit fram de medicinska riktlinjerna till förslaget. Där säger Arvid Widenlou Nordmark att det inte finns någon forskning som visar att det är effektivt och

– I gruppen 40–74 år finns en hälsovinst, men för de som är äldre är den inte dokumenterad. Om man inte vet nyttan finns risk att man tar pengar från andra områden där det finns en bevisad nytta och vinst. Det är en svår etisk fråga, men vi måste alltid använda våra sjukvårdsresurser på bästa sätt.

– I valet mellan olika verksamheter måste det finnas en rimlig relation mellan kostnader och effekt, mått i förbättrad hälsa och förhöjd livskvalitet. Det innebär att en stor nytta för patienterna i förhållande till kostnaden ges en högre prioritet än en åtgärd med liten nytta i förhållande till kostnaden, säger Arvid Widenlou Nordmark.

Även S-kvinnors ordförande Carina Ohlsson som sitter i riksdagen hänvisar först till Socialstyrelsens riktlinjer som innebär en gräns på 74 år för de avgiftsfria kontrollerna.

– Men egentligen vill jag inte ha någon åldersgräns eftersom vi vet att mammografi räddar liv och vi vill hjälpa så många som möjligt. Men för dagen vet jag inte hur jag ska rösta i riksdagen på onsdag, säger Carina Ohlsson till SvD.

FREDRIK MELLGREN

Bröstcancer är den vanligaste cancerformen bland kvinnor

”Genom enkel tillgänglighet och god kontinuitet för de sjukaste äldre skapas helhetssyn i vården och ökad trygghet för patient och anhöriga”

Jönköpingsdistriktet i motionen till SPF Seniorernas kongress år 2017

Så här gjorde vi:
intervju med Kjell Lindström, distriktsordförande SPF Seniorerna Jönköpingsdistriktet

2017 medverkade SPF Seniorerna Jönköpingsdistriktet i en framgångsrik granskning av vårdcentralerna i Jönköping.

Vad kan en granskning av vårdcentralerna leda till?

–I första hand påverkar vi vårdcentralerna att utveckla vården för äldre. Det är mycket påtagligt att vårdcentralerna förbättrar sig efter vår granskning, de vill inte vara sämst! Jag vet till exempel att en av de vårdcentraler som fick lägst betyg nu anställt en äldrevårdssköterska och påbörjat en förändring. I andra hand visar vi politikerna på de mycket stora skillnaderna mellan bästa och sämsta vårdcentral i regionen. (I Jönköpings län varierade resultaten från 26 till 87 poäng av 100 möjliga.) Vården ska ju enligt lag vara jämlik, så sådana skillnader vill man inte ha. En granskning kan förhoppningsvis leda till politiska beslut som innebär att alla vårdcentraler måste börja arbeta som de bästa gör.

Varför ska man som SPF Seniorerna-medlem medverka i en granskning av vårdcentralerna?

–Det är en del jobb, men man gör verkligen nytta och alla som varit med har tyckt att det varit jättetroligt! Vi var 25 personer som genomförde undersökningen förra året och nästan alla vill vara med i år igen. Vi äldre ska inte vara blyga, om vi tillsammans granskar och ställer krav kan det ge mycket goda resultat. Att göra en sådan här granskning kan också leda till att fler tycker att det är meningsfullt att engagera sig i en pensionärsförening.

Vad vill du ge för tips till andra som ska göra en granskning?

–Det måste förstås finnas några som driver! Det behövs deltagare med erfarenhet från arbete i vården. Men det är även värdefullt att ha med deltagare med andra bakgrunder. Vi gjorde så att vi ringde vårdcentralschefen och berättade att vi ville boka en tid, cirka 1,5 timme, för besök och intervju. De har alla varit väldigt positiva till vår undersökning. Ett år efteråt skickade vi ut en enkät till alla vårdscentralschefer via mail för att se hur arbetet fortskrider, vad de genomfört för förändringar och hur planen ser ut framåt. Det verkar som om detta får stor effekt, det är inte roligt att berätta att man inte gjort någon förändring! Sen gör vi om samma besök som sist och tittar på vilka förändringar som gjorts.

Vårdcentralspatrullen – en översikt

Uppstart och planering
Samla en grupp medlemmar som är intresserade av att vara med och påverka och förbättra primärvården. Fördela ansvar.

Målsättning
Vad är målet med undersökningen?

Kontakt
Ta kontakt med vårdcentralerna i god tid.

Genomför undersökningen
Ta med protokoll/Ipad/dator vid granskningstillfället.

Resultatet
Sammanställ resultatet, föreslå förändring och återkoppla till undersökningsställen och media.

Uppföljning
Hur går vi vidare? Ska det bli återkommande uppföljningsmöten eller enkäter?

Tips och råd för genomförandet

Förberedelser och planering

Punkter att diskutera och besluta om:

- Vad ska undersökningen omfatta och vilket fokus ska den ha? Se bilagor för färdigt protokoll med förslag på frågeställningar.
- Sätt upp tydliga mål för ert arbete så att ni vet hur ni vill lägga upp undersökningen och kan avgöra om ni nått framgång. Efter att ni genomfört själva undersökningen kan ni sätta upp mål för vilka förändringar ni vill se. Kanske ska målen ändras under resans gång när ni fått kunskap om förhållandena ni undersöker?
- När ska undersökningen genomföras? Finns det praktiska skäl att genomföra granskningen en viss tid? Fundera också på om Vårdcentralspatrullen lättare kan få medial uppmärksamhet en viss tid på året.
- Vårdcentralspatrullen är tänkt som en återkommande årlig undersökning, men kan också utföras som en engångsundersökning. Det kan vara bra att redan från början fundera på hur ni vill göra. Ska ni granska samma vårdcentraler för att följa upp om det blev någon förändring eller följa upp de som fått sämst resultat och där ni föreslagit förändringar?
- Kanske kan Vårdcentralspatrullen genomföras tillsammans med andra föreningar, företag eller organisationer? Det kan vara en fördel att samverka, både när det gäller arbetsfördelning och möjlighet att få genomslag i media.
- Arbetsgrupp – Tillsätt en fast arbetsgrupp med ansvar för genomförandet.
- Fördela ansvarsområden. Diskutera budget och resursbehov för genomförandet.
- Kontakt – Ta kontakt med vårdcentralen i god tid och boka in tider. Observera att om en journalist ska delta vid ett testtillfälle måste ni få klartecken från verksamhetschef i förväg.

Sammanställ och analysera resultatet. Vad är intressant att lyfta fram?

Undersökningen

Genomför undersökningen enligt er plan. Ta gärna bilder som kan användas för dokumentation och kommunikation.

Resultatet

Sammanställ och analysera resultatet och fundera på vad som är intressant att lyfta fram – dels som återkoppling till undersökningsställena och ansvariga politiker, dels gentemot media. Vilka förändringar föreslår ni utifrån era resultat? Vad i undersökningen och i era förslag vill ni att media plockar upp? Vad skulle konsekvenserna bli om ingen förändring sker, respektive om era förslag realiseras? Exemplifiera gärna ur er undersökning och gör det lätt att ta till sig resultaten för en extern läsare.

Presentation och publicering

Presentera resultatet och era förslag. Besluta om hur ni ska återkoppla till vårdcentralerna, beslutsfattare, SPF Seniorerna-föreningen och ansvariga politiker. Involvera pensionärsråden i kommunen. Genomför en pressträff eller presentera resultatet på annat sätt för relevant media. Kontakta enskild journalist. Se bilaga med tips för ökad publicitet.

Uppföljning

Fundera på hur den framtida dialogen med vårdcentralerna ska ske. Kanske kan ni komma överens om en handlingsplan med förbättringar, återkommande uppföljningsmöten eller nya granskningar?

Era undersökningsresultat och förslag kan användas i det fortsätta påverkansarbetet på flera sätt. Ni kan följa upp med möten med ansvariga politiker. Vad säger den politiska oppositionen? Kanske ska ni skicka ut ett sammanfattande pressmeddelande eller kontakta media i efterhand? Följ gärna upp med en debattartikel eller insändare i lokaltidningarna.

Lycka till!

Bilagor

Bilaga 1 innehåller bakgrund och intressanta fakta om primärvården, vilka krav som gäller idag, vilka brister som föreligger och vilka förändringar som är på gång i detta sammanhang.

Bilaga 2 innehåller tips på hur ni kan arbeta med publicitet och påverkan.

Bilaga 3 är ett färdigt granskningsprotokoll som kan skrivas ut eller fyllas i digitalt på plats på läsplatta eller dator.

Bilaga 4 är instruktioner och information om hur det bifogade protokollet fungerar.

Alla bilagorna finns tillgängliga på SPF Seniorernas intranät, eller kontakta info@spfseniorerna.se alternativt 08-692 32 50.

www.spfseniorerna.se

Box 225 74, 104 22 Stockholm
Tel 08-692 32 50
info@spfseniorerna.se

Juni 2018

SPF SENIORERNA